

ГЕНЕРАЛ-АДЮТАНТ ФОН КАУФМАННИНГ БУХОРО АМИРИ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИ САИД МУЗАФФАР БАХОДУРХОНГА ТАКЛИФ КИЛГОН СУЛХ ШАРТЛАРИ

Аълохазрат Русия императори жаноблари ҳукуматига мансуб бўлган ерларга олдин руслар томонидан ишгол қилинган Кошгар, Довон ва Нурота тоглари шимолидан ташқари Ок подшоҳ тобелигига ўтишини илтимос, қилган Самарқанд шаҳри ўз музофотлари билан қйради. Жануб томондан бу ўлка Шахрисабз тоглари билан чегараланиб, Зарафшон водийси ва Нурота тоглари ўртасидан ўтади. Бухоро билан бўладиган чегара эса, шу сулх битими Амир жаноби олийлари томонидан таклиф қилинган шартлар билан қабул қилиниб, улар ўз мухрларини босиб қайтаргандан сўнг аниқланади. Шундан сўнг чегара гарб томондан Нурота тоғларининг энг баланд жойидан ва Бухоро ҳудудида жойлашган Нурота қалъасидан ўтади. Шу ердан Кизилқум саҳроси ўртасидан ўтиб, Бўқантбв орқали Янгиқарғи қуйилишигача етади.

Хамма рус фуқаролари, қайси динда бўлишларидан қатъи назар, Бухорога ва унинг бошқа шаҳарларига бориб савдо қилиш ҳуқуқига эга бўладилар, Бухоро амирининг фуқаролари ҳам илгаригидек Русия империяси билан савдо қилишларига ижозат берилади.

Амир жаноби олийлари Русия фуқароларини қарвон ва барча мол-мулклари билан муҳофаза қилиб, уларни ўз мулки ҳудудида ҳавфсизлигини назорат этади.

Русия тожирлари учун Бухоро шаҳарларида ва улар хоҳлаган жойларда, ўз товарларини сақлаш учун қарвон саройлар қуришларига ижозат берилади. Русия шаҳарларида ҳам Бухоро тожирлари учун шундай ҳуқуқ берилади.

Савдо ишлари тўғри боришини ва қонуний бож олинишини назорат қилиш учун рус тожирлари хоҳишларига қараб Бухоро амирлигининг ҳар бир шаҳарида уларнинг қарвонбошилари бўлишига ҳуқуқ берилади. Туркистон ўлкасига қаршли шаҳарларда Бухоро тожирларига ҳам шундай ҳуқуқ берилади.

Русия ердан Бухорога ва ёки Русияга шу ердан борадиган ҳамма товарлардан Туркистон ўлкасида олинадиган миқдорда, ҳар ҳолатда Бухоронинг мусулмон фуқаролари билан бир хил, яъни товарнинг-умумий қийматидан 2,5 фоиз миқдорида бож олинади.

Бу шартлар Самарканд шахридан 1868 йил 11 май куни жўнатилган.
Туркистон Генерал Губернатори ва Туркистон харбий округи кўшинларининг кўмондони
Генерал-адютант фон Кауфман имзоси.

**БУХОРО АМИРИ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИ САИД МУЗАФФАР БАХОДУРХОНГА
ГЕНЕРАЛ-АДЮТАНТ ФОН КАУФМАН ТАКЛИФ КИЛГАН СУЛХ ШАРТЛАРИГА
ИЛОВАЛАР**

Русия императори аълохазрат жаноблари ва Бухоро амири жаноби олийлари мулкларининг чегара чизиги жанубда Шахрисабз тоғларининг энг баланд жойларидан Зарафшон водийсига туташади, сўнгра Каттакўргон гарбидан бошланиб, Зарафшон водийси ўртасидан ўтади ва Октов, Нурота тоғлари билан кесишади. Сарҳад кейин Нурота тоғларининг энг баланд чўккиси оркали ўтади- Нурота калъаси эса Бухорода қолади. Шу ердан бошлаб, яъни Кизилкум саҳросидан то Бўкантовгача, шунингдек, мазкур тоғлардан Янгидарё этакларига қадар бўлган жойлар ҳам Русияга ўтади. Шу чегара чизигидан Шимол ва Шарк томонда жойлашган ҳамма ерлар Аълохазрат Русия императори жаноблари тасарруфи ва тобелигига ўтади ва шу чизикдан жануби гарбдаги ерлар Бухоро амири жаноб олийлари ихтиёрида қолади. Сулх имзолангандан кейин, чегара чизиги Бухоро амири жаноби олийлари юборадиган элчи ва Туркистон генерал-губернатори тайинлайдиган ваколатли шахсдан иборат бўлган махсус хайъат томонидан белгиланади. Чегарани аниқлаш хайъатига Русия императори кўшинидан посбонлар тайинланади. Генерал-адютант фон Кауфман таклиф қилган ва Бухоро амири жаноби олийлари қабул қилган 2, 3, 4, 5 ва 6 сулхнома шартлари ўзгартирилмайди.

Бу иловалар Каттакўргондан 1868 йил 23 май куни юборилган.
Туркистон генерал-губернатори ва Туркистон харбий округи кўшинларининг кўмондони
генерал-адютант фон Кауфман имзоси.

**ГЕНЕРАЛ-АДЮТАНТ ФОН КАУФМАН ТОМОНИДАН БУХОРО АМИРИ ЖАНОБИ
ОЛИИЛАРИ САИД МУЗАФФАР БАХОДУРХОНГА ТАКЛИФ КИЛГАН СУЛХНОМА
ШАРТЛАРИНИНГ МАХФИИ ИЛОВАЛАРИ**

Бухоро Амири Жаноби олийлари Русия даолати билан чин дўстликда яшаш ва жаноби аълохазрат Русия империяси подшохи аъзамнинг хомийлигини олиш учун шу йилдаги жанг харажатларини қоплаш учун 125000 тилла микдорида товон тўлайди.

125000 тилла пул ё кумуш билан тўланади ва ҳар бир тилла 20 танга ҳисобланади. Жаноби олийлари шу шартларга имзо чеккандан сўнг Русияга тўланадигон 125000 тилла ҳисобидан зудлик билан 10 минг тилла ундирилади. 90000 тилла 1868 йилда 21 майдан бошлаб 30 кун ичида тўланиши шарт. Колган 25000 тилла кейинрок, бир йил ичида тўпланиши керак.

Бухоро амири жаноби олийлари беклар чегарадан Русия давлати ҳудудига ўтуб карокчилик қилмаслигини назорат этади. Улар Русия ҳукумати билан дўстлик муносабатида бўлишлари лозим.

Туркистон генерал-губернатори ўз томонидан Русия ва Бухоро билан дўстлик муносабатларини кейинчалик иккала ҳукумат ва давлатнинг бахт ва саодати йўлида ривожлантириш учун ҳамма чораларни кўради.

Бу шартлар Каттакўргондан 1868 йил, 23 май куни жўнатилган.

Туркистон генерал-губернатори ва Туркистон ҳарбий округи кўшинларининг кўмондони генерал-адъютант фон Кауфманнинг имзоси.

«Правительственньж вестник», 1872, № 238

ТУРКИСТОН ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРИ, ГЕНЕРАЛ-АДЪЮТАНТ ФОН КАУФМАН ВА БУХОРО АМИРИ САИД МУЗАФФАР ЎРТАЛАРИДА ТУЗИЛГАН АХДНОМА

1-модда. Русия подшохи жаноблари Императори аъзам ва Бухоро Амири жаноби олий мулкларининг ўрталаридаги чегара чизиги ўзгармайди.

Амударёнинг сўл сохилидан бошлаб Хева ерлари рус мулкига қўшилгандан сўнг ҳамда Бухоро Амири ва Хева хонининг илгариги гарбий чегаралари, яъни Амунинг сўлидаги Холота мавзеидан Гугертли тўқай томонига борадиган чегара бекор қилинади.

Бухоро амирининг мулкига илгари Бухоро ва Хева чегараси бўлган Амударё сохилининг сўл томони: Гугертлидан то Мишекли тўқайгача ҳамда Мишеклидан бошлаб илгариги Бухоро ва Хева чегараси ва Русия давлати чегарасигача бўлган ҳудуд ўтади.

2-модда. Хева хонлигидан Амударё сохилининг сўл қисмидаги ерлар ажратиб олингани учун Бухородан шимолдаги рус ерларига борадиган ҳамма қарвон йўллари фақат Бухоро ва Русия ерлари орқали ўтади.

Ҳар иккала ҳукумат Бухоро ва Русия ўз ерлари ҳудудида қарвонлар ва тижоратни муҳофаза қилиш устидан назорат ўрнатадилар.

3-модда. Амударёнинг Бухоро амирига мансуб бўлган қисмида Бухоро кемалари билан бир қаторда Русия давлати кемалари ҳамда хусусий кемалар учун эркин сузиш ҳуқуқи берилади.

4-модда. Амударёнинг Бухоро давлатига тегишли сохилларида руслар хоҳлаган қулай жой-ларда омбор ва бандар қуриш ҳуқуқига эгадилар. Бу омбор ва бандарларни химоя қилиш ишла-рини Бухоро ҳукумати ўз зиммасига олади. Бандар қурилиши учун белгиланган жойларни Туркистондаги русларнинг олий ҳукумати тасдиқлайди.

5-модда. Бухорр амирлигидаги хамма шахар ва кишлоклар рус савдоси учун очикдир. Рус тожирлари ва рус карвонлари амирлик худудида эркин харакат килиб, махаллий хокимлар томонидан махсус хомийликка олинади. Рус карвонларининг Бухоро худудидаги хавфсизлиги учун Бухоро хукумати жавоб беради.

6-модда. Русияда Бухорога ёки Бухородан Русияга олиб бориладиган рус тожирларининг хамма моллари умумий кийматидан 25 фоиз микдорида бож олинади, Туркистон ўлкасида эса 1,40 кисм микдорида бож олинади. Бу закотдан бошка солик олинмайди.

7-модда. Рус тожирлари Бухородан бошка кўшни жойларга соликсиз товар олиб бориш хукукига эгадирлар.

8-модда. Рус тожирлари зарур холатларда Бухоро шахарларида товарларини саклаш учун карвонсаройлар куришга хукуклидирлар.

9-модда. Савдо жараёни тўғри бориши ва солик олишнинг конуний бўлиши учун хамда махаллий хукумат билан тижорат ишларини олиб бориш учун рус тожирлари Бухоро шахарларида тижоратхона очишга хаклидирлар. Бухоро тожирлари учун Туркистон ўлкасида хам шундай хукук берилади.

10-модда. Русия ва Бухоро ўртасидаги савдо мажбуриятлари хар иккала томонлама мукаддас саналади ва бузилмаслиги шарт. Бухоро хукумати савдо ва умуман тижорат ишлари одилонга бўлишига кафолат беради хамда улар устидан назорат килиш мажбуриятини ўз зиммасига олади.

11-модда. Русия тобелари Бухоро фукарolari билан бир каторда Бухорода шариат талабларига караб, хар хил иш ва касблар билан машгул бўлиши хукукига эга бўладилар. Бухоро фукарolari хам рус мулкларида Русия конунлари ижозат берган барча фаолият турлари билан шугулланишга хаклидирлар.

12-модда. Русия тобелари амирлик худудида хусусий мулк, яъни уй, бог, ер сотиб олишга хукуклидирлар. Бу мулкдан Бухоро фукарolari билан бир хилда хирож олинади. Шундай хукукдан Русия империясида Бухоро фукарolari хам фойдаланадилар.

13-модда. Русия тобелари рус хукуматининг чегарадан эркин ўтишга доир ижозатномаси билан Бухорога келадилар: улар амирликнинг хамма жойларига бориш хукукига эга бўлиб, Бухоро хукуматининг махсус хомийлигидан фойдаланадилар.

14-модда. Русия хукуматидан ижозати бўлмаган, кайси халкка мансублигидан катъий назар, хар хил кимсаларни Бухоро хукумати кабул килмайди. Агарда Русия тобеларидан конун йўли билан таъкиб этилаётган бирон бир жинояткор Бухоро худудида яширинса, Бухоро хокимияти томонидан бундай кишилар тутиб олиниб, рус хукуматига топширилади.

15-модда. Ўрта Осиёдаги русларнинг олий хукумати билан якин ва доимо муносабатда бўлиш учун Бухоро Амири ўзининг ишончли кишиларидан бирон шахсни Тошкентда доимий ва ваколатли элчи килиб тайинлайди. Бу ваколатли элчи Тошкентдаги амир ховлисида Амир хисобидан яшайди.

16-модда. Русия хукумати хам Бухорода ўз доимий намояндасини Амир жаноби олийлари хузурида тайинлаши мумкин. (Бухородаги Русия хукуматининг вакили Русия хукумати хисобидан яшайди.)

17-модда. Русия империяси Подшохиға ёкиш ва Императори аъзам жанобларининг обрўсини кўтариш учун Амир Саид Музаффар жаноби олийлари карор килади: бугундан эътиборан Бухоро худудида абадул-абад инсонпарварлик конунига зид бўлган одамлар билан савдо килиш бекор килинади. Шу карорга биноан Саид Музаффар ўзининг

бекларига шу мазмунда катъий буйруқ жўнатади: агарда Бухоро чегарасидаги шаҳарлар юкорида зикр этилган фармонга қарши Бухоро фуқаролари учун бошқа кўшни давлатлардан қуллар олиб келтирса, улар билан савдо қилиш хат орқали тўхтатилади. Амир фармонида риоя этмай олиб келтирилган одамлар эса ўз хўжайинларидан тортиб олиб, озод этилади.

18-модда. Саид Музаффар чин қалбдан дўстлик ва кўшничилик муносабатларини ривожлантириш ва мустақамлаш учун Россия ва Бухоро ўртасидаги дўстона шартномани ҳамда 5 йилдан буён амал қилиб қелаётган 17-моддани Бухоро саодати учун қўлланма сифатида қабул қилади. Бу шартнома икки нусхада, икки тилда рус ва туркий тилларда ёзилди. Тасдиқлаш нишонаси учун Саид Музаффар ўз мухрини босди ва уни ўзига ва ворислари учун қўлланма сифатида қабул қилди.

23 сентябрь 1873 йил, 1290 йил шаъбон ойининг 19-қуни.

«Правительственный вестник» 1873, № 300.

Рус тилидан Шодмон ВОХИД таржимаси